

Vaskelan kylästä

Vaskela oli Metsäpirtin läntisiä kyliä. Sitä lähempänä oli vain Raaju, joka muinaisten hovinherrojen korttipelin seurauksena oli jäänyt tavallaan kuin Raudun pitäjän sisälle.

Metsäpirtin ja samalla koko Metsäpirtin läntisenä rajana Rautua vasten oli Tuusnaoja, joka kylän luoteisimmassa kulmassa laski vetensä Taipaleenjoen "nieluun" siinä missä Suvanto loppuu ja Taipaleenjoki alkaa. Itäisenä rajana Lapanaisia vasten oli pelkkä tiusraja Rautu-Metsäpirtti maantiestä Tuusnaojalle Perä-Jousseille. Pohjoisena rajana Koukunniemeä vasten oli kuuluisa Taipaleenjoki. Eteläistä rajaa kylällä ei ollutkaan, sillä rajana oleva Tuusina kaartui Lahen kaalatoksen kohdalla kaakkoon ja virtasiikin siitä suunnasta Perä-Jousseilta alkaen.

Kylä oli Metsäpirtin vähäimäisin kylä. Sen ainoa mäki, muinaisen Suvannon rantatöyräs, kohosi matalimpaan kohtaan Laivarannan ahoon, verrattuna noin kymmenkunta metriä 1,5 km matkalla. Valtiosa kylän pelloista olikin entistä Suvannonjärven pohjaa ja sen alavaa rantamatalikkoa.

Vaskelan kylän asutus oli alkuaan kokonaisuudessaan tällä Suvannon rantatöyräällä. Vasta 20-luvulla siirtyi muutamia taloja mäen alapuolelle lähelle Taipaleenjoen rantaa sekä Tiikkeinälle kylän kaakkoisosassa.

Tälle Vaskelan mäelle oli aikojen kuluessa muodostuneet omat nimityksensä sen eri osille. Itäisin pää siitä oli Pöllä, sitten Rohkolan kolkka, Kylänmäki ja läntisimpänä Riisniemi. Selitys nimilekin löytyy.

Pöllä on saanut nimensä jo keskiajan lopulla, jolloin se Lapanaisiin kuuluvana on ollut Pöllönemi ja asukkaana Pöllänen. Rohkolan kolkkanimi on jo paljon uudempi, suurjaon seuraamus, jolloin Rohkolaiset asuttivat sen. Kylänmäki, kuten jo tuli mainittua, on ollut kylän varsinainen asuinpaik-

pit irt henkseleist ja housutkii valahtiit allua. Härkä olkii piäst irt ja häntä torvel painu Jousseil päi, tällie näi. Kerra valkija häntä viel vilahit puihe ravost ja sit ei enniä näkynt mittiä. Hetke peräst härkä uuvvestua pyräht ohi. Mie hyökkäsi peräst, painelin senku kintuillai kykeni ja siin mänös putoisitt housutkii. Viel kerra näin vilaukse häräst, törmäsi peräst, mut en taivoittant kii, vaik juoksin itsein läkähyksiä.

Siin liähättäissään huomasin, jot sielt Jousseil päi tulluo naine vastua - tais olla jokkuu akka Palkeilast. A mie kirmasi juoksuu viime voimillain akkua vastaa ja huusin:

-Uot.. uot.. sie.. nähnt härkiä. Akka katso minnuu suu auk, silmät seiso piäs, sit se kiljais kovast ja läks juoksemua sen ku päpelist kyken. Mie ko siint säikähin, putoisin persiillein kuumal hiekkakankual, ni sit mie vast huomasii, jot eihä miul uo housukua jalas. Siin housui laittaissain minnuuäkököitti, jot ihank miu pittiä lähti kottii. Ait ei varmast jättäis äkkäilemättä. Siin sit katselin yllii päi ja siel puihe välis se naine pitelkii mei härkiä nuorast ja suoro makijast, jot tätäk härkiä sie Toivo kaihosit? A sit ei muuta, ko mie lähi Rautuu.

Nyt tul Toivol mielee ne aamul levittämättä jääneet heinäsuatot ja hiä läht kottii. Myö siin poikasakis katseltii viel hetke aurinko laskuu ja tehtiä tiliä jokahine itselle, jot mite paljo ol tult pahojua tehtyy tänä päin. Tahto olla ain nii, jot iltasel ko män kottii, nii ne päivä mittua tehty kolttoist paino enemmä ku ne hyvät tievot siin puntaris, mitäisä-ukkohoitel. Nii päi ne painot ol tänäki iltan. - H a a p s a a r e S o i n i.

Helmi ja Lyydia Koskivaara, joista Helmi, synt. 31. 7. -19, kaatui Kivennavan kohdalla Venäjän puolella 9. 10. -41. Hänen viimeinen leposijansa on Metsäpirtin sankarihaudassa.

ka ja siitä nimi, joskin varsinaista märkeä, entistä Suvannon rantaa kutsuttiin Rantamäeksi. Riisniemen nimestä oli kirjoittajalla kotona oltu käsitys, että siellä olisi kasvanut riienpensaita, mutta vasta evakkotiellä tämän niemen entisen isännän, Riisniemen Antin eli Lahtisen Antin poika, Jussi, korjasi erehdyksen ja kertoi nimen olleen alkuaan Riisniemi ja johtuneen siitä, että Suvanto oli siellä ollut niin matala, että kyläläiset vetivät siellä "reisnuotta". Tämä "reisnuotta" on rakennettu tavallisia pikkuverkkoja perättäin laittamalla ja sitä on sitten kahlaamalla vedetty nuotan taapaan.

Tiikkeinä on taas saanut nimensä pikkulammesta, parin, kolmen aarin kokoisesta. Läpikiven Kaapre kuivasi tämän "tiikin" 30-luvulla kylän pikkupoikien suureksi harmitukseksi.

Kylän pelot olivat saaneet nimensä osittain Suvannonjärven, osittain Vaskelan suon ja Joussein kylän mukaan. Niinpä "Laivarykin kulmalta kouluille päin oleva osa oli Niemi, siitä etelään Järven selkä, Riisniemen eteläpuolella oli Lahti ja Lahen harju. Mutainen osa Vaskelansuosta oli Suomutkelko ja ylävämpi osa Tuusinan varressa Suonselkä. Pelot Paloniemen ja Joussein alapuolella olivat Perä-Joussei ja Tuusina.

Metsiä ei kylän alueella ollut ollenkaan, vain neljä pikkulehtoa: Rasi-lehto, Tiikeinänlehto, Rekkosenlehto ja Pöllän lehto.

Rasi-lehto oli raivaamatta jäänyt osa Vaskelansuota ja kasvoi männikköä. Sen omistivat Koskivaarat ja Välijärvi. Rekkosen lehto oli leppikkoa ja sen omisti, kuten nimikin jo sanoo, Rekkosen Mikko. Lepikkoa olivat myös Tiikkeinän ja Pöllänlehdot. Ne kuuluivat kulmakunnan tiloihin, Tiikkeinänlehto muodosti talojen pihalehdon. - Pöllänlehdon pajulla kerrottiin olleen erittäin parantavan vaikutuksen vaimoimisten aviollisiin mielialoihin.

Milloin Vaskela on saanut ensimmäiset asukkaansa, siitä ei lie ne mistään saatavissa asiakirjatietoja. Oletettavissa kuitenkin on, että kun asutusta Metsäpirtin alueelle on tullut, heitä on asettanut myöskin tänne Suvannonjärven eteläiselle rannalle, onhan paikka ollut mitä tyypillisin suomalaisasutukselle, edessä laaja Suvanto kalastukselle, takana laajat salot metsästykselle ja lämmän maaperä kasviviljelyksille.

Varsinaiset asiakirjatiedot alkavat vasta keskiajan lopulta, jolloin verokirjoissa mainitaan Lapanaisien yhteydessä Pölläniemi. Vaskeloisten esi-isistä mainitaan 1600-luvun puolivälissä Vasken Paavo, kirjuriin väärentämänä Phol Vaskij. Tällä Vasken Paavolla on ollut kaksi poikaa, Timo ja Rohko, on kuitenkin pappien antama nimi Drogim-muotoisena. 1600-luvulla se tuskin vielä on ollut vakituunut kansan käyttämäksi nimeksi. Papeillahan oli tapana kirjoittaa nimet, luterilaisilla papeilla ruotsalaisen ja kreikkalaiskatolilaisilla venäläiseen muotoon. Kansa käytti kuitenkin omia nimiään, jot-

ka kylänvanhin oli antanut. Esim. v 1500 laaditussa, tohtori Ronimuksen väitöskirjatyönään suomentamassa "Henki- ja verokirjassa" ei koko Korelan Linnaläänissä esiinny ainoatakaan suomalaista nimeä sen enempää etu- kuin sukunimenäkään. Kaikki vaskeloiset kuuluivat vielä Suomen itsestäytymisen aikoihin kreikkalaiskatoliseen kirkkokuntaan. Eikä kääntymistä luterilaisuuteen esiintynyt suuremmissa määrässä vielä kolmikymmenluvullakaan. Vain Koskivaaran veljeksistä kolme muutti kirkonkirjansa Palkealasta Metsäpirttiin, muu perhe heistään pysyi kreikkalaiskatolisisena.

Kreikkalaiskatolilaisena oleminen Karjalan kannaksella ei 1600-luvulta lähtien ole ollut kovinkaan helppoa. Niinpä Valtionarkistossa on asiakirja, jolla Ruotsi-Suomen kuningas Kustaa II Adolf on käskennyt alamaistaan Viipurin linnan isäntää teloitettamaan armotta kaikki ne karjalaiset, jotka "eivät halua luopua kerettiläisyydestä ja ottaa vastaan luterilaisen kirkon kastetta". Tämä uskonvainojen kausi lakkasi kyllä Ruotsin vallan kukistuttua Karjalassa - virallisesti - mutta väestön keskuudessa se jatkui vielä 30-luvullakin. Yksinkertaisimmilla älynlahjoilla varustetut luterilaiset haukkua räskyttelivät vaskeloisille kuin pahatapaiset piharakit, tuppautuvatpa jotkut heistä vielä Palkealan kirkkoonkin jumalanpalveluksia häiritsemään.

Tämä luterilaisen väestönsan "ryssänuskoisten" vaino ei ole psykologisessa mielessä - läheskään siitä johtuvaa, mistä se yllimalkaisesti katsoen näyttää johtuvan, vaan sen syyt ovat aivan toisaalla. Niinpä Länsi-Kannaksella, joka Pähkinäsaaren rauhassa joutui Ruotsille ja sai sieltä käsin roomalaiskatolilaisen uskon, joka sittemmin muuttui luterilaiseksi, ei ollut tätä uskon motiivia, vaan sen sijalla roturiita savakoiden ja äyrämoisten välillä. Äyrämoiset olivat maakunnan kanta-asutusta, savakot muualta tulleita "maanryöstäjiä". Ja riitti oli vähintään yhtä kova kuin Itä-Kannaksella "ryssien" haukkuminen. Ja siinä sitä jo olisikin ajattelemisen aiheita niille, jotka omilla aivoillaan ajattelemaan pystyvät, vaikkakin toisaalta taas ne, jotka ajattelemaan pystyvät, eivät ole juuri tälle uskonherjaan koskaan syyllistyneetkään ja matalaotsaiset eivät taas pysty ajattelemaan, ulvovatpa vain "susina susien joukossa".

Olivatpa nämä uskon asiat niin tai näin, vaskeloiset elivät vaskeloisina Vaskelan mäellä ja metsäpirttiläisinä. Metsäpirtissä osallistuivat niin kunnalliseen elämään kuin aatteellisiin rientoihin siinä missä muutkin. Pahimpien haukkujen ohi yritettiin luovia sivuttain, rehtien ihmisten keralla tultiin toimeen rehdisti kasvokain. Nuorten miesten kylätappelussa ei ollut kysymys uskonasiosta, vaan siitä, kuka seisoo viimeksi "kukkona tunkkiolla".

Naapurikyylissä kuuli joskus saattavan: Yksmielisiä ko vaskeloist" tai "vaskeloist on yksmielisiä ko suvet", sanojan asenteesta ja tilanteesta riippuen. Ja tässä sanonnassa on melko lailla katetakin. Vaskeloisilla oli kylänkeistä "ykstuumaisuutta" ehkä enemmän kuin missään muussa kylässä, järjestäytyneessäkin muodossa.

Osuustoiminnallisista muodoista oli Vaskelan Puimaosuuskunta taloudellisessa mielessä merkittävin. Maaseudullahan oli siihen aikaan verraten vähän pääomia eikä puimakoneiden ostaminen ollut vähärahaisten asia. Siksi vaskeloiset perustivatkin osuuskunnan, jonka koneilla sitten jokainen sai puida puitavansa. Tämä Vaskelan Puimaosuuskunta on sikäli "historiallinen" tapaus koko Metsäpirtillekin, että ennenkuin sen koneiden osto voitiin suorittaa, oli ensin perustettava osuuskassa ja juu-

Karjanhoitopöytä Vaskelassa, istumassa vasemmalta: Matkki Peltola, kahden seuraavan nimet unohtuneet ja neljäs Aune Suvimäki, seisomassa vasemmalta: Kerstu Koskivaara, Anna Jokiranta, Maikki Läpikivi, Liisa Heimonen, Ilma Ikonen, Martta Koskinen, Lyyli Koskinen, Saima Susi, Lyyli Kaihoniemi, Helmi Jokiranta, Ester Taskinen (takana), Aino Välijärvi, Maiju Kuisma ja Sievi Laurila. Sukunimet ovat silloisla nimiä. Kuva on näköjään otettu Suvimäen tuvassa ja kuvan omistaa Maikki Läpikivi Vehmaan Puotilasta.

ri tästä sai nykyinen Metsäpirtin Osuuspankki alkunsa, ensin Vaskelan, sitten Metsäpirtin Osuuskassana. Puuhamiehinä siinä olivat Leppälähdon Juho, Välijärven Jaakko, Heimosen Mikko ja ehkä vielä muitakin ja "järkenä" Koskivaaran Matti. Sekä puimaosuuskunnan että osuuskassan syntyvaiheet ovat niin vaiherikkaita, että ne vaatisivat kumpikin oman lukunsa, joten ne eivät mahdu tälleisen pitäjälaitteen puitteisiin.

Toinen huomattavampi osuustoiminnallinen yritys oman kylän puitteissa oli sonniosuuskunta. Siikatalouden puolella ei ollut karjuosuuskuntaa, vaan sianjalostusyhdistys.

Naisväellä oli taas oma yrityksensä, Vaskelan Marttaseura, varsin vireä ja monitoiminen yhdistys jokatalvisin kutomakurssien, ruoanlaittokurssien ja sen sellaisen muodossa. Kun jokaisen kurssin päättäjäiseksi vielä järjestettiin illanvietto eli iltama, muodostuikin tämä Marttakerho Vaskelan ja ympäristökylien keskeisimmäksi henkisten harrastustienkin ylläpitäjäksi.

Vapaaehtoisen maanpuolustustyön näkyvin muoto, suojeluskunta, oli 20-luvulla Vaskelassakin hyvin suosittu. Yhdessä Lapanaisien ja Raajun keralla ne muodostivat suojeluskunnan toisen kkkjoukkueen. Uuden lkp-suunnitelman tultua voimaan 30-luvun alussa, erotettiin kyläosastosta Raaju ja raajulaiset muodostivat sk:n viestiosaston.

Kolmikymmenluvun alkuvuosien muilutuskiikkoilijat ja Mäntsälän kapina aiheuttivat Vaskelan kyläosastossa huomattavan mieskadon. Vanhemmista miehistä siitä erosivat lähes kaikki ja nuoremmistakin valtaosa niin, että YH:n alkaessa tähän kkk-joukkueeseen kuului tuskin kymmentäkään reserviläistä eikä heistäkään joutunut Raja-komppanioiden kkk-joukkueisiin juuri ketään, Pst-osastoon sensijaan useita.

Vaskeloisten, samoin kuin koko Metsäpirtinkin pääelinkeino oli maanviljelys. Vuosisadan vaihteessa on kalastuskin vielä ollut melko huomattava sivuelinkeino, mutta 30-luvulla tämä loppui lähes kokonaan. Vain pari kierrekuntaa oli enää koko kylässä ja nämäkin kävivät molkinpyyvyssä kerran, pari kertaa kesässä.

Vuosisadan alkupuoliskolla on myöskin metsä- ja uittotöillä ollut varsin huomattava merkitys sivutulojen antajana, mutta kun Raudun puolella olevien "hovinmetsien" puusto tuli hakatuksi, loppuivat sekä metsä- että uittotyöt, paloiha samoihin aikoihin myös Sirkijänsaaren saha "erittäin onnistuneesti".

Vaskelan kylä tuli suuren kansan tietoisuuteen vuosisadan vaihteessa "runonlaulaja" Larin Parasken

ansiosta. Paraskea ei kuitenkaan eläessään juuri Vaskelassa arvostettu, joten jääköön hänen nimensä "ratsastaminen" tässäkin.

Ihmisinä olivat vaskeloiset niin "tasapaksuja", ettei heistä juuri yksikään kohonnut toistaan korkeammalle. Tosin viime aikoina pari heistä oli onnistunut kiilaamaan itsensä joihinkin näkyvämpiin luotamustoimiin, Osuuskaupan, Säästöpankin ja joidenkin kunnallisten tehtävien johtoon, mutta erikoisemman korkealle heitä ei kyläläisten keskuudessa arvostettu. Olipa toinen heistä jo aivan putoamisen partaalla kunnanvaltuustotakin. Viimeisissä kunnallisvaaleissa hänellä oli ääni, pari yli minimin.

Maalaiskylien henkisten harrastusten määrä on hyvin suuresta määrin riippuvainen kylien kansakoulujen opettajista. Jos he ovat vireitä toiminnan ihmisiä, syntyy paikkakunnalle myöskin henkisiä harrastuksia. Raaju-Vaskelan kansakoululla ei ollut onnea saada opettajikseen tällaisia henkilöitä. He hoitivat vain heille kuuluvan lasten opetuksen eivätkä juuri mitään muuta. Opettajatar Louhimo tosin piti Raudun kansalaisopiston alaista opintokerhoa, mutta mitenkään näkyvämpää ei tällakaan toiminta ollut. Koululla viimeksi ollut opettajapariskunta, Heinosen, osoittivat kyllä melkoista yhteisöaktiivisuutta, mutta heidän toimiaikansa jäi valitettavasti vain yhden lukuvuoden mittaiseksi.

Yleensä vietti Vaskela sitä samaa hiljaiseloa, mitä koko Metsäpirttikin. - L. Laurila.

Marja Leppänen.

SALOKYLÄSTÄ

-Muistan, kun olin muurahaisten munia metsästä kantamassa ja suolta karpaloita poimimassa, suuri säkki karpaloita täynnä, jallat painuivat suohon.

Ei ollut naisen elämä helppoa silloin, mies oli kuollut ja viisi pientä lasta elätettävänä.

Oli velkojakin ja elämiseen piti saada rahaa ja lapsille vaatetta, kyllä naisella oli huolta ja hop-